

KULTÚRKERESZTÉNY MAGYARORSZÁG

MOLNÁR Attila Károly – MEGADJA Gábor – GYORGYOVICH Miklós – FALUSI Márton
– CZOPF Áron: *Kulturális kereszténység Magyarországon. Jelentés a határvidékről*.
Századvég Kiadó, Budapest, 2025. 200 oldal, 4990 Ft

Az immár 15 éves Orbán-korszak alatt folyamatos vita zajlik a kereszténység politikai aspektusairól, a politikai kereszténységről, a kormány kereszténységéről és mindezek nyomán a kultúrkereszténységről. Ugyanis habár csak egy kisebbség jár hetente templomba (nagyjából 10 százalék), az ország kultúrája mégiscsak keresztény.

A baloldali értelmiség bevett állítása, hogy „valójában” a magyarok egyáltalán nem biztos, hogy szívből keresztények voltak a történelem évszázadai folyamán, és lehetséges, hogy pusztán konformizmus volt részükről a kereszténység valamiféle látzata. Ez valószínűleg nem igaz, a történelmi kutatások inkább igazolják a keresztény hit valódi elfogadását, világmagyarázó erejét. Elég csak arra gondolni, hogy a középkorias elemeket bőven megőrző, moldvai csángó magyarság katolicizmusa például – a legutóbbi évtizedekig megőrizve több évszázados imákat, vallási rituálékat – minden történelmi és néprajzos felfogás szerint és az érintetteket megkérdezve is valódi, átélt hitet takar, de a jóval modernizáltabb székelység által látogatott csíksomlyói búcsú is valódi hitet dokumentál. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy eleink meg is feleltek a keresztény eszménynek – csakhogya keresztény eszménynek való megfelelés mint a hiteles egyéni keresztény hit egyetlen valódi bizonyítéka (melyet gyakran fel is hoznak a baloldali értelmiségiek) téves felfogás, hiszen a kereszténység szerint bűnösök vagyunk, és a keresztény eszménynek csak kevesen (legfeljebb a szentek) tudnak megfelelni. A mérce inkább a keresztény hit és eszmény elfogadása és megélése kellene hogy legyen.

A Századvég új kiadványa, a *Kulturális kereszténység Magyarországon. Jelentés a határvidékről* ennél kevesebb – vagy éppen több – vállalkozik. Nem

a tudatos keresztény hívek létszámát, életmódját, meggyőződéseit vizsgálja, hanem a sokkal implicitabb kulturális kereszténység jelenségét. Felvethető kérdés, hogy a kulturális kereszténység pozitív, negatív vagy talán semleges jelenség-e, érdemes-e védeni. A hitvalló, hívő és eszerint élő keresztények szempontjából a kulturális kereszténység kevés, ez ugyanis nem biztosítja senki lelki üdvét, és inkább kiüresedett váznak, a lényegtől megfosztott keretnek tűnik. Ateista, nem keresztény, liberális szemmel a kulturális kereszténység sok lehet, amit le kell rombolni – bár ezt az intuitív meglátást a Századvég új kötete erősen árnyalja, mivel a nem keresztények jó része inkább elfogadja a kultúrkereszténységet, mint nem, a tudatos és aktív ellenzők alig egy-két százaléknian vannak.

Az is felvethető, hogy a kultúrkereszténység, még ha válságtermék is, valamiféle hanyatlás terméke-e (például az egységes kultúrájú, mindent a kereszténység felől meghatározó és hívő középkorhoz képest), de még mindig jobb, mint a teljesen kereszténytelenített, posztkeresztény „kultúra”, amiben esetleg már aktívan üldöznék egyes keresztény álláspontokat, amint az elő

is fordul Nyugat-Európában és Észak-Amerikában. Ha azt tekintjük mércének, hogy „amint a mennyben, úgy a földön is”, akkor a kultúrkereszténység még mindig közelebb van a mennyhez, mint a kereszténységmentes vagy keresztényellenes állapot.

De nézzük, valójában miről is szól a Századvég kötete! Az előszót és bevezetést a használt módszer ismertetése követi. Ezután a keresztény kultúra explicit aspektusait ismertetik a szerzők, hogy utána rátérjenek az implicit aspektusokra: az emberképre és a történelemképre. Ezt követően *Christianitas implicita* címmel levonják a következtetéseket, majd a függelékben a filmekben élő kereszténységről olvashatunk. Amint

a bevezetésben írják: „Európa egysége sosem politikai volt, hanem kulturális-vallási, szemben más civilizációkkal”. Ezután a kereszténység és a nyugati civilizáció konzervatív hanyatlásméletének felvázolása következik Christopher Dawsonnal rámutatva, hogy „az európai kultúra elleni lázadás megelőzte Európa hanyatlását”. Dawson szerint minden civilizáció egy valláson alapul. A kötet szerzői az ő nyomukban járva hangsúlyozzák is, hogy „a mi kérdésünk az, hogy Európára és főleg a nyugati kereszténység országaira mondható-e még az, hogy keresztények. S ha igen, milyen értelemben”, illetve kijelentik, hogy „a kérdésünk nem az, hogy vallásos-e a magyar társadalom, hanem az, hogy állíthatjuk-e, hogy a keresztény kultúrához tartozik”.

A szerzők szerint, ha az önképünk alapján nézzük, hogy keresztények vagyunk-e, akkor a magyar társadalom a II. világháborúig keresztény volt, ma azonban nem az, ahogy a nyugati társadalmak sem azok. Egy másik értelemben viszont lehetséges, hogy keresztények vagyunk. Ez nem más, mint T. S. Eliot elképzelése, aki úgy definiálta a kereszténység társadalmát, ahol „a társadalomban általánosan elterjedt nyíltabb vagy hallgatólagos keresztény előfeltevések, habitus és mentalitás jelenléte” tapasztalható, amely ha megvan, akkor a politikai cselekvők kénytelenek alkalmazkodni hozzá, sőt a politikai vezetők esetében sem a személyes hit az első, hisz keresztény szemmel nézve egy ateista államférfi – ha betartja a kereszténység kereteit – jobban teljesíthet, mint egy keresztény államférfi, aki vallástalan keretekhez kénytelen alkalmazkodni (*Egy keresztény társadalom eszméje* [1939] Századvég, 2021). A szerzők leszögezik: olyan értelemben sosem volt aranykor, hogy az emberek jó keresztények lettek volna. A többség sosem volt jó keresztény, de keresztény volt, és kész volt megvédeni keresztény életvilágát. A mai magyar társadalom „semmiképp sem vallásosabb a nyugati társadalmaknál, ugyanakkor a többség ragaszkodni látszik a keresztény életmódhoz”. Ma a magyar népesség – adatfelvételtől és a kérdésfeltevéstől függően – 9–23 százaléka tartja magát egyértelműen vallásosnak, és a népesség kétharmada tartja magát valamelyest annak, ami mindkét esetben sokkal nagyobb szám a heti templomba járók arányánál, és jobb helyzetet mutat, mint amit a liberális szociológusok szoktak jelezni. Ugyanakkor a népesség nagyjából fele „többé-kevésbé” vallástalannak tartja magát, és 23 százalék egyértelműen vallástalan. **A szerzők szerint levonható a következtetés, hogy minden posztmodern töredezettség és szubkultúrákra való tagolódás mellett a magyar társadalomnak van közös kultúrája, amely joggal nevezhető kereszténynek.**

A tízparancsolat második felét (melyek a helyes viselkedést szabályozzák) a „Ne paráználkodj!” kivételével a magyar társadalom 90-95 százaléka elfogadja – ez nem jelenti azt, hogy eszerint is él, de hogy mércének tekint, azt igen, és ez a kijelentés igaz a vallástalank többségére is. Összesen 78 százalék felelte azt, hogy a keresztény tanítások befolyásolják az életét. A többség megtartja a keresztény ünnepeket is (karácsony, húsvét, mindenszentek, Mikulás, pünkösd, vízkereszt), és fontosnak tartja ezek áthagyományozását. A szerzők öt klasztert azonosítanak: 36 százalék tartozik az elkötelezettek közé, ennek 59 százaléka erősen vallásos. A mérsékelt távolságtartók 14 százalékot tesznek ki, nekik 64 százalékuk képlékenyen vallásos. A kulturális keresztények 30 százalékot alkotnak, akik 43 százaléka erősen vallásos. A közömbösek 20 százalékot tesznek ki, végül pedig az ún. kritikus kívülállók csupán 2 százalékot alkotnak.

Tegyük hozzá: a *kultúrkeresztény többség* a nyilvánosságban kevésbé észleli a kereszténység hatásait, azaz a kereszténység reprezentációja a nyilvános teremben jóval elmarad attól, ami elvárható volna. A kutatók ezen a ponton „beszólnak” a társadalomtudósoknak, akik a kisebbségek reprezentációját szorgalmazzák, de a kultúrkeresztény többség reprezentációját semlegesíteni szeretnék. A keresztény emberképre és történelemfelfogásra vonatkozó fejezetekből az derül ki, hogy ezeket is többé-kevésbé osztja a magyar társadalom nagyjából legalább kétharmados többsége. Az explicit keresztény metafizikát, teológiai tanításokat egy kisebbség fogadja el, de a gyakran tudatlan, reflektálatlan keresztény szemlélet igenis jellemző a többségre, bár nem ellentmondásmentesen (de ilyen egyébként is csak legfeljebb hívó filozófusoknak és teológusoknak van).

A kötetvégi összegzésben a szerzők jelzik, hogy a kultúrát nem a marxista-posztmodern felfogás szerint értelmezik mint a hatalom álarca, hanem a klasszikus metafora szerint: a kultúra kultiválás, gyomlálás, nevelés, azaz kihívás. A végkövetkeztetések szerint Magyarországon a hetente templomba járók aránya 10 százalék, a vallásosok kiteszik a társadalom felét, a kulturális keresztények aránya pedig 80-85 százalék. A keresztény kultúrán kívül élők 15-20 százalékot tesznek ki. Tehát „kijelenthető, hogy kulturálisan keresztény a társadalom, ha a többség a keresztény eszményekhez, elvárásokhoz igazodik a válaszaiban”. Azaz „a nyilvánosságban megjelenő »hiperpluralizmus«” és a kommunizmus „ellenére a mentális habitus, gondolkodási minták, előfeltevések szintjén létezik egy, a kulturális kereszténységből eredő egység a magyar társadalomban”. És ez megnyugtató.

SZILVAI GERGELY